

На території Дніпропетровщини кібчик (*Falco vespertinus*) зараз є рідкісним гніздовим і пролітним птахом. Ще в середині ХХ ст. він був звичайним, а вже до 1980-х рр. його чисельність значно знизилася, і вид було включено до Червоного списоку птахів Дніпропетровської області в категорію “Б” – рідкісні види. Залишаючись в наш час надзвичайно рідкісним на гніздуванні, кібчик і під час міграції є малочисельним. Згідно наших спостережень у 2003–2006 рр., щовесни реєструвалося по 1–7 (в середньому 3) пролітних птахи. Випадок масової міграції, який мав місце 8.05.2007 р. у Верхньодніпровському районі Дніпропетровської області перевершив усі можливі очікування.

Перші птахи, що летіли в південно-східному напрямку біля с. Підлужжя були помічені близько 17 год. За 10–15 хвилин проліт набув масового характеру. Найбільш інтенсивно кібчики летіли з 17²⁰ до 17⁵⁰. Кількість птахів, які пролетіли за цей час, склала 810 особин. Чітких зграй не спостерігалось, птахи летіли на відстані кількох десятків метрів один від одного на висоті 30–70 м, іноді знижуючись до 3–5 м. В кінці спостереження після проходження грозового фронту з дощем вони піднялися до 500–800 м. Останні пролетіли о 18⁴⁵. Всі птахи, які спостерігалися, летіли на південний схід вздовж берега Дніпродзержинського водосховища. Ширина пролітного фронту коливалася від 200 до 500–700 м. Загальна кількість соколів, яких вдалося підраховувати, склала 1600–1700 особин.

Дещо подібне спостерігалось цього ж дня і над с. Дніпрово-Кам'янка (особ. повід. В. А. Сідака), яке розташоване за 30 км на північний захід від с. Підлужжя. На наш погляд, головним фактором, що сприяв процесу масової міграції, були певні погодні умови. А саме гроза, яка наближалася з північного заходу, з боку якої і летіли птахи.

*Сижко В.В., пр. Леніна, 27, кв. 33, м. Верхньодніпровськ,
Дніпропетровська обл., 51600, Україна (Ukraine).*

ГНІЗДУВАННЯ СИВКОПОДІБНИХ НА ДАМБИ ЧЕРЕЗ КРЕМЕНЧУЦЬКЕ ВОДОСХОВИЩЕ

М.Н. Гаврилюк, М.М. Борисенко, О.В. Ілюха

Nesting of Charadriiformes at the dam across Kremenchuk reservoir. - M.N. Gavrilyuk, M.M. Borysenko, O.V. Ilyukha. - Avifauna of Ukraine. 4. 2008. - Common Terns, Little Terns and Little Ringed Plovers breed at the concrete dam across Kremenchuk reservoir. Nesting of the Oystercatcher is probable. [Ukrainian].

Key words: tern, wader, breeding, Cherkasy region, number.

Address: M.N. Gavrilyuk, Cherkasy National University, Shevchenko Str., 81, 18031, Cherkasy, Ukraine; e-mail: gavrilyuk@cdu.edu.ua.

Після створення на Дніпрі Кременчуцького водосховища були затоплені острови і коси алювіального походження, а острови-останці швидко заросли деревно-чагарниковою рослинністю. Це призвело до дефіциту місць гніздування видів, які віддають перевагу відкритим островам. За цих обставин птахи стали оселятися в умовах, мало характерних для них раніше. Зокрема, відмічене гніздування сивкоподібних на бетонній дамбі через Кременчуцьке водосховище. Вона прокладена від м. Черкаси до с. Чапаївка (Золотоніський район Черкаської області) та має загальну протяжність (разом з мостом через фарватер) близько 12 км. Дамба призначена для руху авто- і залізничного транспорту. Зупинка автомобілів можлива лише в трьох місцях, що обмежує її відвідування людьми.

Гніздування сивкоподібних птахів відоме нам у цьому місці принаймні з кінця 1990-х років. Неодноразово з автотранспорту ми спостерігали річкових (*Sterna hirundo*) та малих (*S. albifrons*) крячків з типовою гніздовою поведінкою в одному і тому самому місці. Вперше місце колонії було оглянуто 5.06.2004 р. Координати її розташування 49°31,5 N, 32°06,0 E. Нами були виявлені гнізда річкового і малого крячків, а чисельність була оцінена у 30–40 і 10–15 пар відповідно. Птахи влаштували гнізда на ґрунті, що накопився на бетонних схилах, а також безпосередньо на бетоні. Вони були розташовані лише за 2–5 метрів від автодороги з інтенсивним рухом.

Спеціальні обліки були проведені у 2007 та 2008 рр. Протяжність колонії вздовж дамби становила 600–700 м.

У 2007 р. у колонії гніздилося близько 50 пар малого крячка та понад 20 річкового. 21.06 було виявлено 46 кладок малого крячка і 20 кладок річкового. У малих крячків 10 гнізд містило по одному яйцю, 9 гнізд – по два, 26 – по три і 1 – чотири. У річкового крячка в 4 гніздах було по одному яйцю, в 4 – по два, в 11 – по три і в одному гнізді було 5 яєць. Було також виявлено 6 пухових пташенят річкового крячка. Період гніздування крячків був досить розтягнутим. 20.07 у колонії, крім пташенят, було виявлено 10 гнізд з кладками малого крячка і 3 гнізда з кладками річкового крячка. 29.07 у першого виду було ще 4 кладки з 1–2 яєць, які насиджувалися, 2 пухових пташеняти віком 2–4 дні. Було знайдено двоє пташенят крячків, загиблих на автодорозі.

У 2008 р. у колонії гніздилося 45–55 пар малого крячка та близько 190 пар річкового. 16.06 було виявлено 183 заселених гнізда річкового крячка: 44 гнізда з одним яйцем, 54 – з двома, 82 – з трьома та 3 – з чотирма. Крім того, були пусті гнізда цього виду та розкидані окремі яйця. У малого крячка цього дня виявлено 41 заселене гніздо: 7 – з одним яйцем, 11 – з двома, 22 –

з трьома, 1 – з чотирма. Спостерігалася також велика кількість кинутих яєць малого крячка, які могли складати 20–30 кладок. Багато з них були замиті ґрунтом. Судячи з усього, більшість кладок могли бути змиті нещодавніми сильними зливами, оскільки більшість гнізд цього виду розташовуються безпосередньо на бетоні на схилі дамби. 30.06 колонія ще нараховувала 151 гніздо річкового крячка, які містили яйця або пуховиків та 31 жиле гніздо малого крячка. 14.07 у річкового крячка було ще 8 гнізд з яйцями та пуховиками, у малого крячка – 7 гнізд. Спостерігали одне загибле пташеня річкового крячка на автодорозі поруч з колонією.

У районі колонії також гніздяться малі зуйки (*Charadrius dubius*). У 2007 р. було обліковано 4–5 пар, які мали пташенят, у 2008 р. – 4 пари, які приступали до розмноження; ще одне гніздо з сильно насидженою кладкою було знайдене 19.07 на протилежному боці схилу дамби навпроти колонії.

На дамбі передбачається також гніздування кулика-сороки (*Haematopus ostralegus*) – поодиноких птахів тут можна побачити регулярно. 18.06.2007 р. з автотранспорту було обліковано 7 особин. 17.06.2007 р. з автотранспорту спостерігали одного птаха, який сидів на землі, можливо, насиджуючи кладку. У ході обстеження дамби 19.06 і 21.06.2007 р. було виявлено ділянку, де пара куликів-сорок проявляла активне турбування, проте гнізда або пташенят знайдено не було. Пізніше ми спостерігали дорослих птахів разом з опереними пташенятами. У 2008 р. неподалік від колонії постійно трималася пара, яка, ймовірно, до розмноження не приступала.

Таким чином, бетонні дамби нині стають одним із місць регулярного гніздування сивкоподібних на водосховищах. У подібних умовах нам відоме розмноження птахів на хвилерізі Канівської ГЕС у нижній частині Канівського водосховища (Гаврилюк, 1998). Там знаходиться одна з найбільших у Середньому Придніпров'ї колоній жовтоногого мартина (*Larus cachinnans*), чисельність якої в окремі роки перевищувала 400 пар (Грищенко і др., 2006).

ЛІТЕРАТУРА

- Гаврилюк М.Н. (1998): Динаміка чисельності гніздуючих птахів на хвилерізі Канівської ГЕС (Черкаська область) у 1991–1998 рр. - Авіфауна України. 1: 99-100.
- Грищенко В.Н., Гаврилюк М.Н., Яблоновская-Грищенко Е.Д. (2006): Динаміка чисельності чайки-хохотунь в колонії у Каневской ГЭС в 1991–2006 гг. - Авіфауна України. 3: 59-64.

*Гаврилюк М.Н., кафедра екології та основ сільського господарства,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
бул. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна (Ukraine).*